

УДК 159.922(075)

Кучменко О. Б.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ЩОДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ В ГАЛУЗІ БІОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ ТА ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

У цій статті розглядаються причини погіршення та висловлюються пропозиції щодо покращення біологічної професійної підготовки психологів і практичних психологів на факультетах психології у вищих навчальних закладах.

Ключові слова: біологічна підготовка, психолог, практичний психолог.

Як показує практика, рівень знань студентів – майбутніх психологів з біологічних дисциплін потребує кращого. І тут доречним може бути запитання: “Чи можна покращити біологічну підготовку і як це зробити?” І це багато в чому залежить від самих викладачів з фахових дисциплін. Ми вважаємо, що якщо викладачі не домовляться про те, що вважати головним, а що другорядним, ми не зможемо виробити адекватний план дій щодо покращення ситуації. На нашу думку, будь-який план не буде ефективним, якщо він не буде узгодженим з виконавцями, тобто таким, який поділяється не тільки самими викладачами, але і студентами. Бо в кінцевому результаті ніхто не зможе “внести” до голови студентів ті знання, які вони не вважають потрібними у своїй майбутній роботі. Тому в даній статті пропонується полеміка щодо стану підготовки студентів – майбутніх психологів та практичних психологів з дисциплін біологічного циклу як викладачів, так і аспірантів, студентів і випускників вузу.

Ми дозволимо собі перелічити причини такого явища. Слід обмовитися, що автор не вважає першу названу причину найважливішою, хоча дозволю собі поділитися своєю власною думкою щодо пріоритетів. Повторюсь, хотілось би почути думку не тільки викладачів, але і самих студентів, а також аспірантів і випускників минулих років – про те, в якому порядку ці причини можна розташувати за їхнім внеском у ситуацію, що склалася. Відразу слід зробити зауваження: до наших задач в цій статті не входить аналіз того, хто висловив які судження щодо причин і чому. Усіляко хотілося б уникнути можливого “переходу на особистості”, що у суперечках, як не дивно, можна спостерігати, на мій погляд, дуже часто, що і заважає конструктивному вирішенню проблем.

Отже, першу групу складають дидактичні причини. Біологічні дисципліни викладаються студентам-психологам у дидактично невдалій формі – у дуже формалізованому, абстрактному вигляді, так що студенти не засвоюють зв'язку між біологічними знаннями і практичними завданнями у їхній майбутній професійній роботі. Висновки і пропозиції із такої констатації причин: потрібно наситити курси яскравими прикладами завдань із реальної роботи психологів, не соромитися при цьому запозичувати ці приклади із кращих вітчизняних і західних підручників. До того ж дисципліни біологічного циклу для психологів слід викладати не так, як вони викладаються самим біологам [1, 2, 3].

Наступною, не менш важливою причиною є незатребуваність дисциплін біологічного циклу викладачами інших курсів і науковими керівниками курсових і дипломних робіт. Це м'яке формулювання того ставлення до біології, яке дуже часто проявляється самими викладачами. Багато курсових і дипломних робіт отримують відмінні оцінки чи при повній відсутності біологічного апарату (незважаючи на емпіричну спрямованість роботи), чи при наявності грубих помилок, які припускаються при спробі його використання – в основному внаслідок механічного, бездумного застосування біологічної термінології (а часто біологічна складова зовсім відсутня). Деякі викладачі відкрито висловлюють прямо на лекціях і семінарах своє скептичне, негативне ставлення до предметів біологічного циклу, до біологічних методів і підходів у тій галузі загальної і прикладної психології, яку викладають студентам. Неформалізований, суцільно гуманітарний підхід нерідко проголошується “дійсно-гуманістичним”, а на формалізовані моделі і підходи вішається ярлик “механістичних”, “антигуманних” тощо. Ця установка підкріплює те негативне ставлення до біології, яке існує у значній частині студентів. Висновки і пропозиції: необхідно переглянути навчальні плани підготовки психологів і практичних психологів на користь дисциплін біологічного циклу, змінити ставлення до дисциплін біологічного циклу у самих викладачів, включаючи не тільки методичні дискусії, але і курси підвищення кваліфікації (які кожний викладач повинен проходити раз на п'ять років), удосконалювати систему переатестації викладачів, бо кожний викладач формально раз на п'ять років її проходить. Цілий спектр пропозицій пов'язується з впровадженням в курсові і дипломні роботи (а також в індивідуальні проекти загального практикуму) обов'язкових вимог до використання біологічного апарату: від більш сильної пропозиції – зробити “біологічну культуру” компонентом оцінки будь-якої роботи, без чого неможливо поставити високий бал, до помірної – зобов'язати кожного студента факультету виконати хоча б одну із 3 курсових робіт з використанням біологічних даних, а також і такої більш м'якої пропозиції – зараховувати

кінцевий індивідуальний проект загального практикуму як курсової роботи за бажанням студента.

На сьогодні, як засвідчує практика, ще зустрічається домінування небіологічних методів у сучасній практичній психології. Це розуміння причин скоріше, як правило, приписується студентам, ніж самим викладачам. Проте майбутня кар'єра випускників-психологів багато у чому пов'язується і з науковою кар'єрою – із захистом дисертації, виконанням наукових досліджень. Вважається, що біологія – атрибут наукової роботи, без якої важко захистити дисертацію. Тому дивно, що не усі викладачі гуманітарного циклу це розуміють. Висновок, який виявляється в галузі компетенції педагогічного колективу, в цьому випадку такий: потрібно диференціювати біологічну підготовку майбутніх психологів-дослідників і майбутніх практиків, так що підготовка останніх буде зводитися до розуміння для самих студентів, легко засвоєному мінімуму базових навичок в рамках загальної біології.

Надзвичайно негативну роль відіграє і зниження рівня біологічної підготовки абітурієнтів. Слід відмітити такий парадокс: незважаючи на традиційно серйозний бар'єр – незалежне тестування випускників середніх навчальних закладів, на базі балів яких відбувається набір абітурієнтів, уже у вересні на першому курсі студенти “забувають” елементарну біологію так, начебто її ніколи не вивчали. Компенсувати такі недоробки шкільної підготовки у рамках вищого навчального закладу уже неможливо. Падіння престижу учительської праці, складне матеріальне становище шкіл у період затяжної кризи не могло не відобразитися на рівні шкільної підготовки і перш за усе з біології, де потрібна особлива вимогливість з боку викладачів при контролі якості підготовки. Введення в Україні зовнішнього незалежного тестування розвіяло міф про високий рівень середнього українського випускника школи. Як показує практика, незадовільну оцінку з біології за результатами незалежного зовнішнього тестування потрібно ставити значно більшій частині випускників шкіл. Тому на цьому фоні важко очікувати, що контингент абітурієнтів буде кращим, особливим. Школярі – майбутні абітурієнти вчать тільки ті предмети, з яких вони планують скласти зовнішнє незалежне тестування; всі інші залишаються другорядними, що не сприяє формуванню цілісної особистості майбутнього свідомого громадянина своєї країни. Крім того, суто тестова система зовнішнього незалежного тестування виключає логічну компоненту. Багато хто з них не здатні відповісти на ті ж запитання, але без надання вибору відповідей. Все це вказує на те, що суто тестова система не сприяє розвитку логічного мислення. Отже, для подолання цієї проблеми можна запропонувати такі дії – увести у школах поточні іспити, розширити типи завдань зовнішнього незалежного тестування,

увести у вищих навчальних закладах вступні іспити відповідно до обраних спеціальностей із урахуванням загальноосвітніх дисциплін. Тобто потрібно удосконалювати систему відбору абітурієнтів за рівнем біологічної підготовки [4, 5, 6, 7].

Іншою проблемою є погана організація загальної системи контролю навчальних досягнень. У студентів часто виникають проблеми не тільки з біологією, але і з іншими предметами. Викладачі – наукові керівники курсових, дипломних робіт – часто звертають більше уваги на здатність студентів здійснювати статистичну обробку даних, але мало цікавляться тим, якою мірою активно засвоєні і не забуті базові знання з базових дисциплін підготовки психологів. А кожного року виявляється украй низький рівень “залишкових знань”: випускники забувають у масі своїй елементарні біологічні знання. Висновок: слід змінювати саму методологію і технологію управління якістю освіти, вводити більш об'єктивні процедури контролю, до того ж не тільки комп'ютеризовані тести, але і забезпечення реальної незалежності членів державних екзаменаційних комісій і комісій по захисту дипломних робіт, вводити систему накопичення балів, так званий “модульно-рейтинговий” підхід тощо. Також, на нашу думку, слід запровадити для вступу на спеціальність психологія вступні іспити з біології і математики, і викладати як навчальні дисципліни математику і комп'ютерні технології, що буде сприяти формуванню логічного мислення та є практично необхідним для коректного аналізу отриманих експериментальних даних.

Щодо контролю знань, то існують безмежні можливості, слід тільки серйозно до них поставитися. Бо введення дійсних процедур контролю може дати самий швидкий ефект порівняно з усіма іншими заходами. Але питання тут полягає у тому, що без підтримки такого розуміння ситуації з боку інших викладачів і самих студентів реально впровадити нові, більш ефективні методи контролю просто неможливо. Інколи складається таке враження, що ситуація, коли викладач і студенти чітко усвідомлюють, що значна частина оцінок “відмінно” не відображає реального становища речей, просто сприймається як взаємовигідна. Таку систему поєднання інтересів ніхто не може змінити зсередини. Поки відсутнє розуміння зовнішніх загроз, поки відсутнє відчуття, що від низької якості підготовки наших студентів страждає не “абстрактний престиж університету”, а реальні власні матеріальні інтереси, – поки немає такого відчуття, нічого не може змінитися. Щоб серйозно розраховувати на успіх будь-якої справи, потрібно заручитися його ідейною підтримкою у того, заради кого це усе робиться. В цьому випадку йдеться про наших студентів – про їх підготовку як психологів професіоналів.

Використана література:

1. *Вербицкий А. А.* Развитие мотивации студентов в контекстном обучении / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшаева. – М., 2000. – 200 с.
2. *Зимняя И. А.* Личностно-деятельностный подход как основа организации образовательного процесса / И. А. Зимняя // Воспитать человека. – М., 2002. – С. 150-155.
3. *Атанов Г. А.* Деятельностный подход в обучении / Г. А. Атанов. – Донецк, 2001. – 180 с.
4. Формирование системного мышления в обучении / под ред. З. А. Решетовой. – М., 2002. – 344 с.
5. *Сухорукова Л. Н.* Личностно-ориентированное обучение биологии в старших классах / Л. Н. Сухорукова. – Ярославль, 1999. – 302 с.
6. *Зеер С. Ф.* Личностно-ориентированное профессиональное образование / С. Ф. Зеер. – Екатеринбург, 1998. – 125 с.
7. Проблемы адаптации студентов к условиям вуза / под ред. Л. И. Рувинского. – М., 1980. – 143 с.

Кучменко Е. Б. *К вопросу усовершенствования методики в области биологической подготовки студентов психологов и практических психологов.*

В данной статье рассматриваются причины ухудшения и высказываются предложения по улучшению биологической профессиональной подготовки психологов и практических психологов в университетах.

Ключевые слова: биологическая подготовка, психолог, практический психолог.

KUCHMENKO O. B. *To the question of improving the methods in the field of biological preparation of students-psychologists and practical psychologists.*

The reasons of the deterioration of biological preparation of students-psychologists and suggestions for improvement of biological professional training of future psychologists in universities are considered in this article.

Keywords: biological preparation, psychologist, practical psychologist.

УДК 17.024.4:377.8-051

Макаренко Л. Л.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
Гусак Н.
Красноармійське педагогічне училище

**ПРОФЕСІЙНІ ОЧІКУВАННЯ УЧНІВ ПЕДАГОГІЧНИХ УЧИЛИЩ І
ОРІЄНТАЦІЯ НА УСПІХ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Статтю присвячено проблемі формування орієнтації на успіх у професійній педагогічній діяльності учнів педагогічних училищ. Викладено умови гармонійного узгодження очікувань особистості з реаліями повсякдення.

Ключові слова: очікування, життєвий успіх, професійна педагогічна діяльність, особистість вчителя.